

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL – NONPROFIT KUTATÓCSOPORT

LAKOSSÁGI ADOMÁNYOK ÉS ÖNKÉNTES MUNKA

N^{PROFIT}N

BUDAPEST, 1995

Készült
a Központi Statisztikai Hivatal Társadalomstatisztikai főosztályának
Társadalmi szervezetek statisztikai osztálya
és a Nonprofit Kutatócsoport együttműködésével

© **Központi Statisztikai Hivatal**

Támogatók:

Aspen Institute Nonprofit Sector Research Fund
Charities Aid Foundation
Fondation de France
Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA)
Rockefeller Brothers Fund

Főosztályvezető:

Harcza István

Készítették:

Czakó Ágnes
Harsányi László
Kuti Éva
Vajda Ágnes

Számítógépes munkák:

Balogh Edit
Reisz László

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!

TARTALOM

Előszó	5
1. A tanulmány főbb megállapításai	7
2. A lakossági adományok és önkéntes munka méretei, szerkezete	9
3. Az adományok és az önkéntes munka célja, formái, rendszeressége	14
4. Az adományozók és az önkéntes segítők társadalmi-demográfiai jellemzői	18
5. Az adományozás és önkéntes munka indítékai	26
6. A közvélemény nonprofit szervezetekről alkotott képe	28
7. Következtetések	31
8. Táblák	32
8.1. A családi és rokonsági körön kívül adományozók és önkéntes munkát végzők száma és aránya a mintasokaságban és a felnőtt népességben belül.....	32
8.2. A támogatók száma a támogatás címzettjei szerint	32
8.3. A támogatók megoszlása a támogatás címzettjei szerint.....	33
8.4. A szervezeteket támogatók száma a támogatás címzettjei szerint.....	33
8.5. A különböző szervezeteket támogatók teljes száma.....	34
8.6. A kizárólag az adott szervezettípust támogatók aránya a szervezettípus összes támogatóján belül.....	34
8.7. Az adományozók száma az adományozott összeg nagysága szerint.....	34
8.8. Az önkéntes véradók száma és megoszlása a véradás gyakorisága szerint.....	34
8.9. A természetbeni adományok említéseinek száma és megoszlása a támogatott nonprofit szervezet tevékenysége szerint.....	35
8.10. A pénzübeni adományok összege és megoszlása a támogatott nonprofit szervezet tevékenysége szerint	36
8.11. Az egy hónap alatt végzett önkéntes munkaórák száma és megoszlása a támogatott nonprofit szervezet tevékenysége szerint.....	37
8.12. Az adományozók száma az adományozás gyakorisága szerint.....	38
8.13. Az adományozók megoszlása az adományozás gyakorisága szerint.....	38
8.14. Az önkéntes munkát végzők száma és megoszlása a munkavégzés gyakorisága szerint.....	38
8.15. A pénzübeni adományozók és az önkéntes segítők száma a támogatás címzettjei szerint.....	39
8.16. A támogatott szervezetek száma hatókör szerint.....	39
8.17. A támogatott szervezetek megoszlása hatókör szerint	39
8.18. Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya a háztartásban élő személyek száma szerint.....	40
8.19. Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya	

jövedelemforrások szerint	40
8.20. Az adományozók és az önkéntes segítők száma megyék szerint	41
8.21. Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya megyék szerint	42
8.22. A természetbeni adományozás motívumai	43
8.23. A pénzübeni adományozás motívumai a nonprofit szervezeteket ismert összegű adománnyal támogatók körében.....	43
8.24. Az önkéntes munka motívumai a nonprofit szervezeteket ismert mennyiségű munkával segítők körében	43
8.25. A természetbeni adományozók véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról.....	44
8.26. A nonprofit szervezeteket ismert összegű pénzübeni adományokkal támogatók véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról.....	45
8.27. A nonprofit szervezeteket ismert mennyiségű önkéntes munkával segítők véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról.....	46
8.28. A se adományokkal, se önkéntes munkával nem segítők véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról.....	47
8.29. Vélemények a nonprofit szervezetekről	47
9. Az adatgyűjtés módszertana és kérdőíve	48

ELŐSZÓ

A kilencvenes évek elején Magyarországon számottevően megnőtt a civil társadalom mozgásterét. Az egyesülési szabadság garantálása, az önkéntes szerveződések állami ellenőrzésének megszüntetése és a nonprofit szervezeteknek nyújtott adómentességek kedvező feltételeket teremtettek az állampolgári öntevékenység kibontakozásához, a gazdaság harmadik (nem állami és nem piaci) szektorának fejlődéséhez. A gombamód szaporodó nonprofit szervezetek egyaránt felkeltették a statisztikusok, valamint a hazai és a külföldi társadalomkutatók érdeklődését. A különböző szervezetek (KSH, Nonprofit Kutatócsoport, Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project) által végzett vizsgálatok egyik igen meglepő eredménye az volt, hogy a nonprofit szektor bevételei között viszonylag magas a lakosságtól származó adományok aránya. Ugyanakkor az adóhivatali információk is azt mutatták, hogy mind az alapítványoknak szánt adományok összege, mind az adományozók száma többszörösére nőtt. Ezek a fejlemények annál is inkább mélyebb elemzést és magyarázatot igényeltek, mert éles ellentétben álltak a lakosság anyagi helyzetére és a társadalom általános állapotára vonatkozó ismeretekkel és közkeletű vélekedésekkel. A hanyatló életszínvonal és a fokozódó individualizáció körülményei közepette bizonyos mértékig váratlan volt a társadalmi szolidaritásnak ez a megnyilvánulása. A jelenség méreteinek feltérképezéséhez és okainak feltárásához egyaránt szükségesnek látszott egy lakossági megkérdezéssel alapuló adatgyűjtés végrehajtása.

Az adományozás és az önkéntes munka jelenségének részletes vizsgálatát több szervezet együttműködése tette lehetővé. A kutatás koncepciójának és az adatgyűjtés kérdőívének kialakítását, valamint az adatok elemzését a Nonprofit Kutatócsoport végezte. A kérdőívek tesztelésében a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatói voltak segítségünkre. A mintaválasztás, az adatok számítógépes feldolgozása, továbbá a kiadvány számítógépes szerkesztése a Központi Statisztikai Hivatalban történt, magát az adatfelvételt a KSH megyei igazgatóságai bonyolították le. A munkában való részvételükért valamennyi említett szervezet munkatársainak ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

Adataink értelmezésében felbecsülhetetlen segítséget jelentettek Matern Éva és Mátyus Alíz mélyinterjúi, valamint azok az esettanulmányok és sajtóelemzések, amelyeket Csőke Adrienn, Ertsey Katalin, Mérő Éva, Mészáros Geyza, Németh Ágnes, Sebestyén László és Szabóné Szentléleki Teréz készített. Hálával tartozunk azoknak a kollégáknak is, akik – akár a kutatási programot támogató tanácsadói kör tagjaként, akár “önkéntes segítőként” – részt vettek munkánkban. A kérdőívről és a kutatási eredményekről rendezett vitákban különösen értékes szakmai megjegyzéseket és tanácsokat kaptunk Bódi Györgytől, Bocz Jánostól, Csizmár Gábortól, Farkas Ferencről, Fórika Lászlóné Molnár Ildikótól, Gayer Anikótól, Gyergyói Ildikótól, Hegyesi Gábortól, Jagasics Bélától, Kirschner Pétertől, Marschall Miklóstól, Sebestény Istvántól, Somogyvári Zsolttól, Szabon Jánostól és Szegő Andrásról. Tanácsaikkal, tapasztalataik megosztásával és publikációik megküldésével támogatták munkánkat a téma olyan neves külföldi

szakértői, mint Edith Archambault, Elizabeth T. Boris, Natalie Fenton, Peter Halfpenny, Rodney Hedley, Virginia Hodgkinson, Susan Saxon-Harrold és Justin Davis-Smith. A kiadvány angol változatának nyelvi lektorálását Julie Walton végezte. Valamennyiük közreműködését nagyon köszönjük.

Köszönetet mondunk végül mindazoknak a hazai és külföldi szervezeteknek, nevezetesen az Aspen Institute Nonprofit Kutatási Alapjának, a Charities Aid Alapítványnak, a Fondation de France-nak, az OTKÁ-nak és a Rockefeller Brothers Alapítványnak, amelyek anyagilag támogatták kutatásunkat.

Budapest, 1995. február

A szerzők

1. A TANULMÁNY FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A tanulmányban szereplő adatok alapjául szolgáló reprezentatív adatgyűjtés során 14 833 felnőtt (18 éven felüli), véletlenszerűen kiválasztott magyar állampolgárt kérdeztünk meg adományozási szokásairól és az általa önkéntesen végzett munkáról. Az így nyert adatokat a teljes felnőtt népesség számának megfelelően felszoroztuk. Kiadványunk ezeket a felszorozott adatokat, s az ezekből számított mutatókat tartalmazza.

Adományozóknak tekintettük mindazokat, akik rokonságukon és szűkebb baráti körükön kívül eső személyeket, alapítványokat, egyesületeket, egyházakat, állami intézményeket természetbeni (használt ruha, élelem, könyv, játék stb.) vagy pénzadományokkal támogattak. Az adomány összegét csak a szervezeteket támogatóktól kérdeztük, adataink tehát nem tartalmazzák például a koldusoknak adott alamizsnát, de tartalmazzák az egyházaknak fizetett rendszeres hozzájárulásokat, köztük az egyházadót és a perselypénzt is. Önkéntes munkának szintén a rokonsági és baráti körbe nem tartozó személyeknek és szervezeteknek nyújtott ingyenes segítséget tekintettük. Bár a felvétel alapján rendelkezünk bizonyos információkkal a családi és baráti kapcsolatok keretein belül maradó támogatásokról is, ebben a tanulmányban elemzéseinket – a vizsgálat eredeti céljának megfelelően – a külvilágra irányuló jótékonyásra korlátozzuk.

Az adatszolgáltatóktól kapott információk szerint 1993-ban a felnőtt lakosságnak közel kétharmada hozott valamilyen önkéntes áldozatot annak érdekében, hogy a rokonsági és szűk baráti körén kívül eső embereken segítsen, illetve hozzájáruljon a különböző – akár a helyi közösség szintjén, akár osztársadalmi méretekben jelentkező – problémák megoldásához.

A természetbeni adományok értékét nehéz lenne becsülni, megállapíthatjuk viszont, hogy pénzadományok formájában az állampolgárok közel 8 milliárd Ft-tal (az összes lakossági jövedelem 0,3 százalékával) támogatták az alapítványokat, egyházakat, egyesületeket és önkormányzati intézményeket. Az önkéntes segítők által az év során végzett munka pénzben kifejezett értéke még ennél is magasabb, több mint 14 milliárd Ft volt. (A becslést a foglalkoztatottak havi átlagbérmutatójának segítségével végeztük.) A lakossági öntevékenység tehát nemcsak erkölcsi, hanem anyagi szempontból is számottevő mértékűnek bizonyult. Ugyanakkor az is kiderült, hogy az adományozási hajlandóság javítása érdekében nyújtott adókedvezmények költségvetési terhe eltörpült a lakossági áldozatvállalás mellett. Az adományozók többsége egyáltalán nem vett igénybe adókedvezményt, így az adóalapból leírt adományok miatt elmaradt adóbevételek 10 százalékát sem érték el annak az összegnek, amelyről a lakosság önként mondott le a nonprofit szervezetek támogatása érdekében.

Az adományok és az önkéntes munka címzettjei között egyaránt előkelő helyet foglalnak el az egyházi intézmények. A világi nonprofit szervezeteknek nyújtott támogatások négy kitüntetett területe a szociális ellátás, a kultúra, az oktatás és a határainkon kívül élő magyarok megsegítése, de ez az irányultság támogatásfajták szerint markánsan különbözik. A szociális ellátással foglalkozó szervezetek főleg a természetbeni adományokat nyújtók és az önkéntes segítők jóindulatára

számíthatnak. A kultúra legfontosabb támogatói a pénzt adományozók és az önkéntes munkát vállalók. Az oktatás a pénzt adományozók preferenciái között szerepel az első helyen. A külföldi magyarokat támogató szervezetek elsősorban természetbeni adományokban részesülnek.

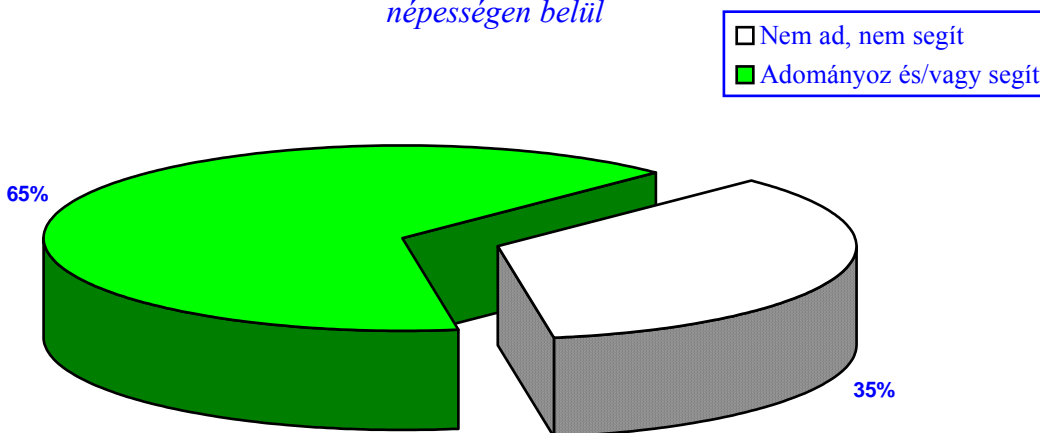
A jótékonyági magatartás szoros összefüggést mutat az állampolgárok társadalmi-demográfiai jellemzőivel, társadalmi beágyazottságával. A nők jobb adományozók, de kevesebb önkéntes munkát végeznek, mint a férfiak. A legjobb adományozók az aktív korú (30–60 éves), konszolidált, 2 gyermekes családban élő, jól képzett, magas társadalmi állású, viszonylag nagy, több különböző forrásból származó jövedelemmel bíró, a fővárosban vagy nagyobb vidéki városokban lakó állampolgárok, akik nemcsak támogatóként, hanem tagként is kötődnek önkéntes szervezetekhez.

Az adományozás és az önkéntes munka indítékait tudakoló kérdésekre kapott válaszok azt sugallják, hogy a szolidaritás alapértéknek számít a magyar társadalomban. Az állampolgárok kötelességüknek érzik, hogy részt vállaljanak a szociális problémák megoldásában, ugyanakkor az állami felelősségvállalást is elengedhetetlennek tartják. Az adományok és az önkéntes munka címzettjének megválasztásában a támogatott szervezet iránti bizalom és a támogatások segítségével elérendő cél körülhatároltsága fontos szerepet játszik. Az adományozók és a nem jótékonykodók között igen komoly informáltsági különbségek mutatkoznak. A nem adományozók jelentős része nem, vagy csak igen korlátozottan jut olyan információk birtokába, amelyek segítségnyújtásra ösztönöznék. Az adománygyűjtés és az önkéntes segítők verbuválásának kifinomultabb technikáit, a támogatókkal való tartós kapcsolat kiépítésének módszereit a magyar nonprofit szervezetek egyelőre még igen korlátozottan ismerik és alkalmazzák. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a közeljövőben megvan az esély és a lehetőség a lakossági adományok és az önkéntes munka növelésére, a társadalmi problémák megoldásában való állampolgári részvétel fokozására.

2. A LAKOSSÁGI ADOMÁNYOK ÉS ÖNKÉNTES MUNKA MÉRLETEI, SZERKEZETE

A megkérdezettektől kapott információk szerint az adományozás és az önkéntes munka kiterjedt jelenség a magyar lakosság körében. 1993-ban a felnőtt népesség 65 százaléka, több mint 5 millió ember támogatott pénzzel, természetbeni adományokkal, önkéntes munkával és/vagy önkéntes véradással családi és baráti körén kívül eső magánszemélyeket és szervezeteket (8.1. tábla).

1. ábra
Az adományozók és önkéntes munkát végzők aránya a felnőtt népességben belül

A jótékonykodók közel fele csak egy módon segített, ebből 25 százalék pénzt, 12 százalék természetbeni támogatást, 3 és fél százalék vért adott, 8 százalék pedig önkéntes munkát végzett (1. tábla). Az adományozók másik fele legalább két, közel egyötöde több különböző módon is segített.

1. tábla
Az adományozók és önkéntes segítők száma a támogatás formái szerint

A jótékonykodás formái	Adományozók és önkéntesek száma	Megoszlás %
Csak természetbeni adomány	615 351	12,1
Csak pénzadomány	1 271 396	24,9
Csak önkéntes munka	418 739	8,2
Természetbeni + pénzadomány	779 115	15,3
Természetbeni adomány + önkéntes munka	363 924	7,1
Pénzadomány + önkéntes munka	574 642	11,2
Természetbeni + pénzadomány + önkéntes munka	906 475	17,7

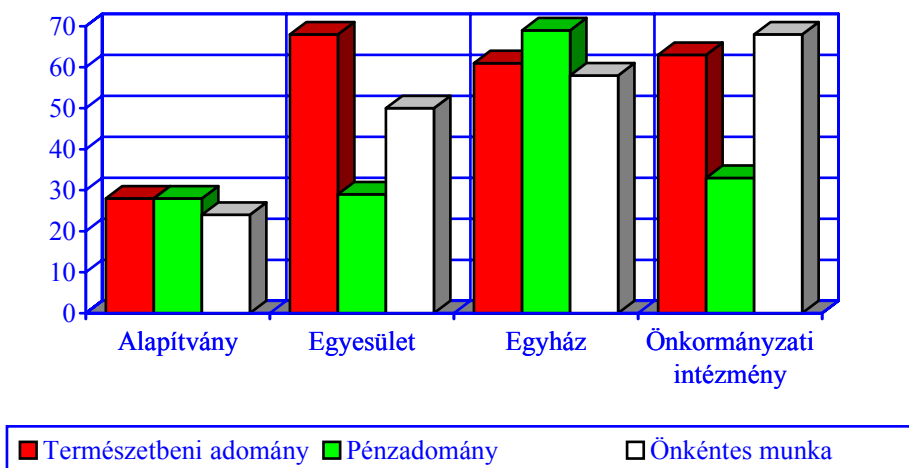
Csak véradás	180 333	3,5
Összesen	5 109 975	100,0

A természetbeni adományt nyújtók és az önkéntes munkát végzők többsége a rászoruló (főleg ismerős) magánszemélyekre korlátozta támogató tevékenységét. A pénzt adományozók fele kizárólag szervezeteket, további egynegyede szervezeteket is támogatott, s nem egészen egyötödük segített adományaival kizárólag (jórészt ismeretlen) magánszemélyeket (8.2. és 8.3. tábla). Ez a különbség arra utal, hogy a természetbeni adományok és az önkéntes munka területén nagyobb az informális szféra, a személyes kapcsolatok szerepe, míg a pénzbeni támogatások személytelenebbek, erősebben kötődnek a felhasználás ellenőrizhetőségét inkább garantáló szervezetekhez. Egy másik megközelítésben a különbség azzal is magyarázható, hogy az állampolgárok segítségére számító szervezetek valószínűleg a pénzbeni támogatásokra összpontosítják adománygyűjtő tevékenységüket, s kevésbé érdekeltek a természetbeni támogatások és az önkéntes munka ösztönzésében, mivel ez utóbbiak hasznosítása lényegesen bonyolultabb, nagyobb felkészültséget és intézményesültséget igénylő feladat.

A szervezeteket támogatók többsége (a természetbeni adományozók és az önkéntes segítők háromnegyede, a pénzt adományozók kétharmada) csak egy intézménytípust részesített az adott fajtájú adományban vagy munkában megnyilvánuló segítségben (2. és 8.4. tábla). Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a többszörös adományozók az alapítványok támogatói között az átlagnál jóval nagyobb arányban jelentek meg (8.5. és 8.6. tábla).

2. ábra

A kizárólag az adott intézménytípust támogatók százalékos aránya

Ez az eredmény azért érdemes említésre, mert alátámasztja azt a hétköznapi tapasztalatok által is sugallt, de empirikusan nehezen igazolható feltevést, hogy az alapítványok jelentős része más

nonprofit, esetleg állami intézmények (egyesületek, egyházak, állami iskolák, kórházak stb.) adománygyűjtő szervezeteként működik.

2. tábla
A szervezeteket támogatók megoszlása a támogatás címzettjei szerint

A támogatott szervezet	Természetbeni	Pénzbeni	%
			Önkéntes segítők
	adományozók		
Csak alapítvány	2,2	6,2	1,9
Csak egyesület	36,4	7,5	15,7
Csak egyház	21,7	50,7	20,8
Csak önkormányzati intézmény	16,8	3,8	36,4
Vegyes címzett	21,0	30,8	23,7
Nem válaszolt	1,9	1,0	1,5
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

A természetbeni adományok legfőbb kedvezményezettjei az egyesületek voltak, a pénzt adományozók többsége az egyházakat támogatta, az önkéntes segítők között a helyi önkormányzati intézmények támogatói képviselték a legmagasabb arányt. Érdeemes megemlíteni, hogy – a közvélekedéssel ellentétben – az egyesületek igen fontos szerepet játszanak az adománygyűjtésben. Összességében több adományozót vonzanak, mint az alapítványok, ha a kapott pénztámogatások értéke el is marad az alapítványi szférába áramló összegtől. Az igazsághoz ugyanakkor az is hozzátartozik, hogy az egyesületek száma 1993-ban közel duplája volt az alapítványok számának.

Felmérésünk azt mutatta, hogy Magyarország felnőtt lakossága 1993-ban 7 milliárd 628 millió Ft-ot adományozott az alapítványoknak, egyesületeknek és az egyházaknak (3. tábla), ami a teljes lakossági jövedelem 0,3 százalékát tette ki. Az átlagos adományozó évi jövedelmének körülbelül 1,1 százalékát, 3443 Ft-ot bocsátott a különböző nonprofit szervezetek rendelkezésére.

3. tábla
A pénzbeni adományok összege és megoszlása a támogatott szervezet típusa szerint

A támogatott szervezet	Az adományok	
	összege, 1000 Ft	megoszlása, %
Alapítvány	3 195 736	41,9
Egyesület	1 376 239	18,0
Egyház	3 055 913	40,1
Nonprofit szervezetek összesen	7 627 888	100,0
Helyi önkormányzati intézmények	269 264	–

A lakossági adományok 82 százalékát (közel fele-fele arányban) az alapítványok és az egyházak kapták, a maradék 18 százalék az egyesületeknek jutott. A helyi önkormányzati intézmények lakossági támogatottsága a nonprofit szervezetekéhez viszonyítva elhanyagolható volt. Ennek részben valószínűleg az a magyarázata, hogy a nagyobb adományokat (az adókedvezmények igénybevétele érdekében) az állami iskolák, kórházak, szociális intézmények is e célra létrehozott alapítványokon keresztül gyűjtik.

A megkérdezettektől kapott válaszok szerint az adományozók az alapítványoknak nyújtott, tehát elvben adómentességet élvező támogatásoknak kevesebb mint 60 százalékát (1 milliárd 769 millió Ft) vonták le az adóalapból. Ha azt feltételezzük, hogy az összes adóalapból levont adomány a 40 százalékos adósávba esett (ami nyilvánvalóan nem igaz), s ezzel szándékosan túlbecsüljük az állam elmaradt adóbevételét, akkor az adományozás költségvetési és lakossági terheinek megoszlására az alábbi becslés adódik:

*4. tábla
A lakossági adományok terheinek megoszlása a költségvetés és az állampolgárok között*

Megnevezés	Összeg millió ft	Megoszlás, %
<i>Az adóalapból leírt adományok 40 százaléka: elmaradt adóbevétel (az állam hozzájárulása)</i>	708	9,3
<i>Az adóalapból leírt adományok 60 százaléka (az állampolgárok adómentes hozzájárulása)</i>	1061	13,9
<i>Adóalapból le nem írt adományok (az állampolgárok adózott hozzájárulása)</i>	5859	76,8
<i>Az állampolgárok összes hozzájárulása</i>	6920	90,7
<i>Összesen</i>	7628	100,0

Megállapíthatjuk tehát, hogy a lakossági adományozás költségvetési terhei 1993-ban nem voltak számottevő mértékűek.

Az adományozók fele egy-egy intézménytípusnak igen alacsony (1000 Ft-nál kisebb) támogatást nyújtott, további egynegyede 1000 és 5000 Ft közötti összeget adott, s csak néhány százalékra tehető azoknak a száma, akik valóban nagy összegeket adományoztak (5. és 8.7. tábla). Feltűnő, hogy az alapítványok számottevően magasabb arányban részesednek a viszonylag nagy adományokból, mint az egyesületek és az egyházak. Viszonylag magas azoknak az adományozóknak az aránya is, akik nem hajlandók elárulni a pénzádomány nagyságát. Valószínűsíthető, hogy a választ megtagadók egy része valóban nem emlékszik az összegre. (Ebben az esetben bizonyára kis adományokkal van dolgunk.) Ugyanígy előfordulhat azonban az is, hogy a nagy adományozók egy része magas jövedelmét eltitkolandó, vagy éppen a megajándékozott

szervezet előírásait követve (bizonyos vallási felekezetek kifejezetten megtiltják híveiknek, hogy adományaikról beszéljenek), esetleg szerénységből hallgatja el az adomány nagyságát.

*5. tábla
Az adományozók megoszlása az adományozott összeg nagysága szerint*

Az adomány nagysága, Ft	Alapítvány	Egyesület	Egyház	%
-100	5,1	5,8	3,4	
101- 500	25,7	28,0	24,0	
501- 1 000	18,0	15,6	25,1	
1 001- 5 000	25,9	18,6	28,6	
5 001-10 000	5,0	2,7	2,9	
10 001-50 000	6,4	2,0	1,2	
50 001-	1,4	0,2	0,1	
Nem ismert	12,5	27,1	14,7	
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	

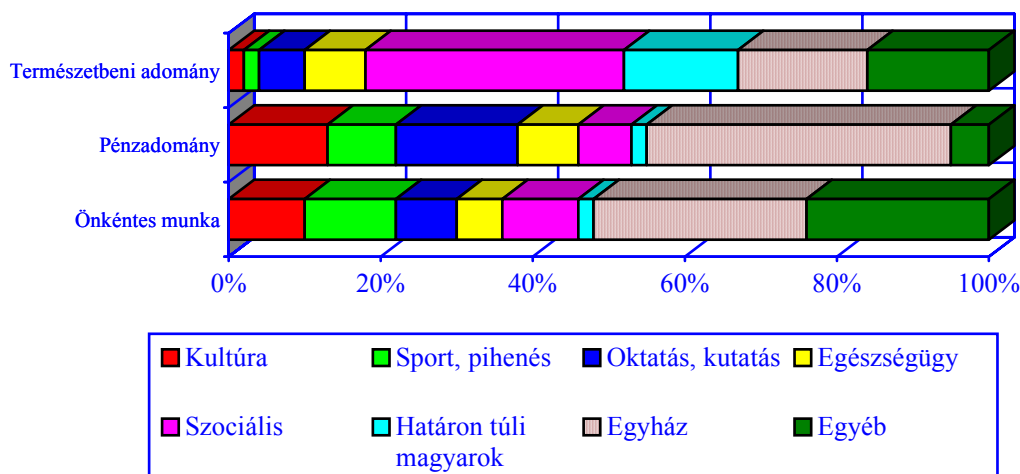
Felmérésünkből kiderült, hogy az állampolgárok 1993-ban havi 8 millió 875 ezer óra önkéntes munkát végeztek a nonprofit szervezetek számára. Ez a társadalmi időalapnak 0,16, a szabadon felhasználható időalapnak körülbelül 0,9 százalékát tette ki. Az átlagos önkéntes segítő havonta több mint két 8 órás munkanapot dolgozott (28 százalékban egyházi intézmények, 72 százalékban világi nonprofit szervezetek javára). Adataink ugyanakkor azt is megmutatják, hogy ezek az igen aktív önkéntes segítőik viszonylag kevesen voltak, a felnőtt népességnek mindössze 7 százalékát képviselték.

A felnőtt lakosság közel 10 százaléka, 779 ezer ember vállalkozott 1993-ban önkéntes véradásra (8.8. tábla). A véradóknak közel fele vallotta magáról azt, hogy nem csak egy kivételes alkalommal, hanem bizonyos rendszerességgel ad vért.

3. AZ ADOMÁNYOK ÉS AZ ÖNKÉNTES MUNKA CÉLJA, FORMÁI, RENDSZERESSÉGE

Markáns különbség mutatkozott a természetbeni és a pénzbeni adományok, valamint az önkéntes munka útján nyújtott támogatások céljai és irányai, a különböző módokon támogatott nonprofit szervezetek tevékenységi területek szerinti megoszlása között. Adataink alapján úgy tűnik, hogy az emberek a támogatás különböző formáit más-más célok elérésére tartják alkalmasnak.

3. ábra
Az adományok és az önkéntes munka tevékenységi területek közötti megoszlása

A nonprofit szervezeteket természetbeni adományokkal segítők kétharmada három területnek, a szociális szférának, az egyházaknak és a határon túli magyaroknak szánta adományát (8.9. tábla). Valószínűnek tűnik, hogy a természetbeni adományozás szociális irányultsága még erősebb, mint ahogy azt a táblában szereplő 34 százalékos arány sugallja. A külföldön élő magyarokhoz eljuttatott adományok egy része minden bizonnyal a nehéz körülmények között élők támogatását szolgálja. Hasonlóképpen, az egyházak által gyűjtött természetbeni adományok sem csupán a hitéletet, hanem az egyházak karitatív tevékenységét is segítik.

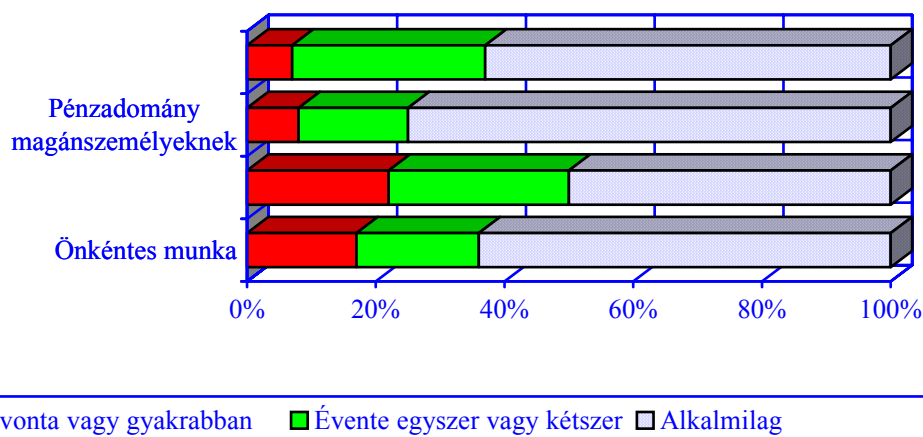
A pénzbeni adományok 40 százalékát az egyházak kapják, a második és a harmadik legfőbb támogatott az oktatás (16 százalék) és a kultúra (13 százalék), vagyis a magyar alapítványok két legfontosabb tevékenységi területe. (1993-ban az összes bejegyzett alapítvány közel negyede az oktatásban, további 20 százaléka a kulturális szférában működött.) Az adományok további 23 százaléka nagyjából egyenletesen oszlik meg az egyesületek legfőbb tevékenységi területét jelentő sport, valamint az egészségügyi és a szociális ellátás területén működő nonprofit szervezetek között (8, 8 és 7 százalék). A maradék 8 százalék 15 különböző tevékenységi területen szóródik szét (8.10.

tábla). Nemcsak a természetbeni adományoknál, hanem itt is érvényes azonban, hogy az egyházaknak juttatott adományok egy része ugyanolyan (például oktatási, kulturális, szociális) tevékenységek finanszírozására szolgál, mint a világi nonprofit szervezeteknek nyújtott támogatás.

Az önkéntes munka tevékenységi területek közötti eloszlása kevésbé koncentrált, mint az adományoké. A három leginkább támogatott területre (egyházak 28, kultúra 10, szociális ellátás 10 százalék) az összes elvégzett munkának valamivel kevesebb mint fele jut (8.11. tábla). Számos más területen (oktatás, sport, egészségügy, pihenés, környezetvédelem, kisebbségvédelem, településfejlesztés, a közbiztonság védelme) működő nonprofit szervezetek szintén nem sokkal kisebb mértékben élvezik az önkéntes segítők támogatását.

Az egyébként eléggé eltérő magatartású adományozók és önkéntes segítők viselkedésének van egy igen hasonló vonása: többségük jótékonyági akcióiból feltűnően hiányzik a rendszeresség (8.12., 8.13. és 8.14. tábla).

4. ábra
Az adományozók és önkéntes segítők megoszlása a segítségnyújtás gyakorisága szerint

A természetbeni adományozók és az önkéntes segítők kétharmada, a magánszemélyeket segítő pénzbeni adományozók háromnegyede, a szervezeteket pénzzel támogatók fele csak alkalmyszerűen, kivételes helyzetekben nyújt támogatást.

Az önkéntes segítők biztosabbnak látszanak abban, hogy tevékenységük közérdekű, mint a pénzt adományozók (6. és 8.15. tábla). Az önkéntes munkát végzők háromnegyede mondta azt, hogy munkája a közösség általános érdekét vagy ismeretlen rászorulóknak megsegítését szolgálta. A megfelelő arány a pénzt adományozóknál csak 64 százalék volt. Mi több, a pénzt adományozók negyede nem tudta vagy nem akarta megmondani, hogy adománya kinek a javát szolgálta, s

ugyanakkor igen alacsony hányaduk (mindössze 7 százalék) ismerte el, hogy az adomány kedvező hatásaiból ő maga, vagy családja is részesült.

*6. tábla
A pénzbéli adományozók és az önkéntes segítők megoszlása a támogatás címzettjei szerint
(a hiányzó válaszok nélkül)*

Kinek a javát szolgálta a támogatás	Pénzbéli adományozók	Önkéntes segítők	%
Ismeretlen rászoruló	21,6	15,7	
Rászoruló ismerősök	4,0	4,6	
A támogató és családja	1,5	0,7	
A támogató és mások	5,6	10,4	
A közösség általános érdeke	42,2	59,0	
Nem lehet eldönteni	9,6	7,5	
Nem tudja	15,5	2,1	
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	

Adataink igazolták azt a feltevést, hogy a nemzetközi és az országos hatókörű szervezetek jobban vonzzák a pénzadományokat, az önkéntes munka pedig inkább koncentrálódik a helyi közösségekre, de a különbség meglehetősen kicsinek bizonyult, a támogatott szervezetek hatókör szerinti rangsora a két támogatástípus esetében azonos volt (8.16. és 8.17. tábla). A pénzt adományozók és az önkéntes segítők egyaránt az egy települést szolgáló nonprofit szervezeteket támogatták az első és az országos hatókörűeket a második helyen. A rangsor harmadik és negyedik helyét a kisebb lakókörzetet szolgáló, illetve a nemzetközi szervezetek foglalták el.

Az önkéntes munka konkrét formái szintén az önkéntes segítők helyi közösségre irányultságát tükrözték. A három leggyakrabban előforduló tevékenység (az ügyintézésben, adminisztratív feladatok ellátásában, a településfejlesztésben és az oktatási, kulturális, egészségügyi intézményekben nyújtott segítség) természetes keretét az esetek többségében nyilvánvalóan a település vagy a kisebb lakókörzet jelenti (7. tábla). Országos vagy nemzetközi hatókörűvé az önkéntes munka főleg a nonprofit szervezetek közvetítésével válik. Eredeti, alapvetően személyes, informális kapcsolatokra épülő környezetében a célja elsősorban nyilvánvalóan a helyi közösség problémáinak megoldása.

7. tábla

Az önkéntes munkavégzések említéseinek száma a munka konkrét formái szerint

Az önkéntes munka formája	Az önkéntes munkavégzések említéseinek	
	száma	megoszlása, %
Lakóhelyen végzett munka	1 185 980	26,2
Oktatási, kulturális, egészségügyi intézményben végzett munka	593 554	13,1
Rászoruló gondozása, befogadása	297 412	6,6
Hivatali ügyintézés	1 208 079	26,7
Egyházi szervezet segítése	312 058	6,9
Pártmunka	83 171	1,8
Egyesületi munka	257 202	5,7
Adománygyűjtés	151 990	3,4
Jótékony célú rendezvényen végzett munka	158 671	3,5
Adakozási célú ingyen munka	273 843	6,1
<i>Összesen</i>	<i>4 521 960</i>	<i>100,0</i>

A természetbeni adományok konkrét formáiból aligha lehet az adománygyűjtő szervezetek hatókörére következtetni. Ezek az információk is alátámasztják viszont az ilyen típusú adományok – a korábbiakban már említett – szociális irányultságát (8. tábla). A természetbeni adományok kétharmadát olyan tárgyak (ruha, cipő, élelmiszer, bútor) alkották, amelyeket az adományozók kétségkívül a szükségét szenvedőknek szántak. A könyvadományok viszonylag magas aránya egybecseng azzal a korábbi megállapítással, hogy a természetbeni adományok jelentős hányadát a határainkon kívül élő magyaroknak szánják.

8. tábla

A természetbeni adományok említéseinek száma az adomány konkrét formái szerint

Az adomány formája	Az adományok említéseinek	
	száma	megoszlása, %
Ruha, cipő	2 248 370	43,0
Bútor	262 122	5,0
Könyv, játékszer	814 472	15,6
Gyógyszer, tisztítószer	310 748	5,9
Élelmiszer	740 127	14,2
Egyéb	850 890	16,3
<i>Összesen</i>	<i>5 226 729</i>	<i>100,0</i>

4. AZ ADOMÁNYOZÓK ÉS AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

A nők jobb adományozók, de kevésbé vállalnak önkéntes munkát, mint a férfiak (9. tábla). Az adományozók aránya magasabb a nők, mint a férfiak körében. Még az adományokkal kapcsolatos kérdéseinkre negatív választ adó férfiak egy része is azzal mentegetőzött, hogy ő maga ugyan nem, de a felesége minden bizonnyal adott valamit a jótékony szervezeteknek. Ugyanakkor a nők kevésbé végeznek önkéntes munkát, mint a férfiak. Ez részben valószínűleg azzal függ össze, hogy a nők munkába állását nem követte a családon belüli munkamegosztás átalakulása. A gyerekek körüli és a háztartási teendők továbbra is inkább a nőket terhelik, a férfiak hagyományosan kevesebb háztartási kötelezettséget vállalnak, tehát eleve több idejük jut a családon kívüli önkéntes munkára. A magyarázat másik eleme az lehet, hogy a férfiak közéleti aktivitása – szintén hagyományosan – magasabb, mint a nőké, gyakrabban vesznek részt a társadalmi szervezetek vezetésében, s ezzel összefüggésben több önkéntes munkát is végeznek.

9. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya nemek szerint

Nem	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
a felnőtt népesség %-ában			
Férfi	31	42	31
Nő	37	48	28
Együtt	34	45	29

A legjobb adományozók a középkorú, 30 és 60 év közötti emberek. A legjobb önkéntes segítők viszonylag fiatalabbak: a 18 és 50 év közöttiek lényegesen nagyobb arányban végeznek önkéntes munkát, mint az idősebbek (10. tábla). Az adományok esetében a magyarázat fölöttébb kézenfekvőnek tűnik. A saját lakás megszerzése és berendezése, a konszolidált életkörülmények megteremtése után az emberek inkább megengedhetik maguknak az adományozást, mint az egzisztenciaépítés időszakában. Az is lehetséges, hogy az évek múlásával tapasztaltabbá válnak, egyéni sorsuk is változik, s világmegváltó erőfeszítések helyett inkább hétköznapi jótékonyossággal reagálnak a szükséglet szenvedők problémáira. Szerepet játszhat az is, hogy ennek a korosztálynak mint bizonyos szolgáltatások igénybevevőjének is intenzív kapcsolatai vannak az adománygyűjtő szervezetek egy részével. Az idősebbek alacsonyabb adományozási hajlandósága szintén könnyen érthető. A nyugdíj összege lényegesen alacsonyabb a gazdaságilag aktív rétegek jövedelménél, ennél fogva a nyugdíjasok adományozási lehetőségei is korlátozottak. A másik ok az lehet, hogy az öregedés és a nyugdíjba vonulás egyúttal a társadalmi kapcsolatokat is meggyengíti, elszorvasztja; az

idős embereket – legjobb esetben – a családi, rokonsági körön belüli szférába szorítja, rosszabb esetben teljesen elmagányosítja. Csak ezzel magyarázható, hogy a rengeteg szabadon felhasználható idővel rendelkező idős emberek sokkal kevesebb önkéntes munkát végeznek, mint a vitathatatlanul jóval elfoglaltabb középkorúak és fiatalok. A jelenség egyúttal azt is jelzi, hogy a magyar nonprofit szervezetek egyelőre nem tudnak elegendő vonzó elfoglaltságot kínálni az idős embereknek.

10. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya életkor szerint

Életkor	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
–20	31	40	31
21–30	34	45	34
31–40	40	46	38
41–50	40	47	33
51–60	35	47	26
61–70	28	45	21
71–	21	41	11
<i>Együtt</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

A konszolidált, "teljes", kétgyermekes családban élő felnőttek bizonyultak messze a legjobb adományozóknak és önkéntes segítőknek (11. tábla). A gyerek jelenléte a háztartásban meghatározó tényezőnek látszik az adományozási magatartás és az önkéntes munkavállalás alakulásában. Eredményeink alapján úgy tűnik, hogy a gyerek rendkívül fontos kapcsolatot jelent a felnőttek és a társadalom, az adományozók és az adománygyűjtők, az önkéntes segítők és az önkéntes munkára számot tartó szervezetek között. Alátámasztja ezt az is, hogy bár a legjobb adományozóknak a négytagú, kétgyermekes (tehát a nagycsaládosokénál feltehetően magasabb egy főre jutó jövedelmű) háztartásokban élők bizonyultak, de a természetbeni adományozásból és az önkéntes munkából a nagycsaládosok is átlagon felüli arányban vették ki a részüket (8.18. tábla). Érdekes ezzel kapcsolatban megjegyezni, hogy a gyerekek közvetítésével végzett adománygyűjtésnek vannak bizonyos kényszerjelemei is. A legtöbb szülő úgy érzi, hogy a gyermekintézményekhez kötődő alapítványok, vagy az önkéntes munkát szervező iskolák, óvodák kérésének nem lehet a gyerek érdekeinek veszélyeztetése nélkül ellenállni.

11. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya a háztartásban élő gyerekek száma szerint

Gyerekszám	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
0	29	43	23
1	40	47	33
2	41	49	39
3	38	40	38
4 és több	39	39	35
<i>Együtt</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

Felmérésünk eredményei egyértelműen kimutatták, hogy az iskolázottsági szint meghatározó hatással van a jótékonyági magatartásra. A magasabb iskolai végzettségű állampolgárok számottevően jobb adományozók és önkéntes segítők, mint az alacsonyabb képzettségűek (12. tábla). Az adományozók és az önkéntes segítők aránya a szakmunkásképző intézetekben végzetek rétegében az átlagos érték körül mozog, a magasabb képzettségi szinteken nagyobb, az alacsonyabb képzettségi szinteken kisebb az átlagosnál.

12. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya iskolázottság szerint

Iskolázottság	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
8 általános alatt	18	38	11
8 általános	27	39	22
Szakmunkásképző	34	42	32
Érettségi	43	52	35
Egyetem, főiskola	53	62	47
<i>Együtt</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

A foglalkozás szintén szembetűnően befolyásolja a jótékonyági magatartást. A magasabb presztízsű foglalkozások általában intenzívebb adományozási tevékenységgel és az önkéntes munkában való nagyobb arányú részvétellel járnak együtt (13. tábla). A legjobb adományozók és önkéntes segítők a beosztott diplomások, a vezetők és a társas vállalkozások tulajdonosai. (Az

utóbbiak nagyobb arányban adnak pénzt, az előbbi két csoport a természetbeni adományozásban és az önkéntes munkában aktívabb.) Az adományozók és az önkéntes segítők aránya lényegesen alacsonyabb (de még mindig átlag feletti) az egyéni vállalkozók és a beosztott nem diplomások körében. Igen nagy a különbség az eddig felsorolt és az alacsonyabb presztízű foglalkozási csoportok adományozási magatartása között. A szakmunkások, a betanított és segédmunkások, valamint a mezőgazdasági fizikaiak között lényegesen alacsonyabb az adományozók és az önkéntes segítők aránya, mint a magasabban kvalifikált foglalkozási csoportokban.

*13. tábla
Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya
foglalkozási csoportok szerint*

Foglalkozási csoport	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
Társas vállalkozás tulajdonosa	46	68	36
Egyéni vállalkozó	45	53	36
Vezető	49	59	42
Beosztott diplomás	49	60	46
Beosztott nem diplomás	43	51	33
Szakmunkás	32	40	30
Betanított és segédmunkás	26	37	20
Mezőgazdasági fizikai	20	43	14
<i>Együtt</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

A jövedelmi szint és a jótékonyági magatartás közötti összefüggés szinte függvényyszerűnek látszik. Meglepő módon, nemcsak az adományozók, de az önkéntes munkát végzők arányát is befolyásolja az, hogy a megkérdezettek háztartásában milyen magas az egy főre jutó jövedelem. A magasabb jövedelmi szinten élők egyértelműen jobb adományozók és önkéntes segítők, mint szegényebb társaik. (14. tábla).. Ez az eredmény annál is inkább meglepő, mert éles ellentmondásban áll a közvélekedéssel, mely szerint az újonnan keletkező vagyonos réteghez tartozókból hiányzik a segítőkészség, a szegények között viszont erős a szolidaritás és a hajlandóság egymás segítésére. A magasabb jövedelműek jobb adományozási hajlandósága természetesen nem értelmezhető egyértelműen a nagyobb társadalmi érzékenység jeleként. Kialakulásában – a jobb anyagi helyzet mellett – számos más tényező is szerepet játszhat. Ilyen lehet például az, hogy elsősorban ezek a rétegek veszik igénybe az újonnan létrejött nonprofit intézmények (alapítványi iskolák, természetgyógyászati központok, réteglubok stb.)

szolgáltatásait. Egyes esetekben a gazdagodással járó státusteremtési igény is szerepet játszhat, hiszen a valóban nívós jótékonyági rendezvényeken való részvétel, az igazán látványos adományozási akciók komolyan hozzájárulhatnak a társadalmi megbecsültség növekedéséhez.

14. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya jövedelem nagyság szerint

	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
1 főre jutó havi nettó jövedelem	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
– 6 999	30	35	27
7 000 – 8 999	30	41	27
9 000 – 10 999	32	45	27
11 000 – 12 999	33	47	28
13 000 – 14 999	38	49	30
15 000 – 19 999	44	53	35
20 000 – 24 999	50	61	36
25 000 –	51	65	46
<i>Együtt</i>	34	45	29

A jövedelmi források elemzése szintén azt mutatja, hogy az adományozók és az önkéntes segítők aránya magasabb azok között, akiknek több forrásból is származik (így összességében valószínűleg nagyobb) jövedelmük (8.19. tábla). Az egyetlen kivételt itt a kizárólag vállalkozási bevételekből élők jelentik, akiknek – a jelek szerint – kiegészítő kereset nélkül is elég magas a jövedelmük ahhoz, hogy a jótékonykodás fedezetét megteremtse.

Az önkéntes szervezetekkel fenntartott tagsági viszony egyértelműen hatással van az adományozási magatartásra és az önkéntes munkára. Az önkéntes szervezetek tagjai lényegesen nagyobb valószínűséggel válnak adományozókká és végeznek önkéntes munkát, mint azok, akik nem kötődnek nonprofit szervezetekhez (15. tábla). Az összefüggés – mint az várható is volt – szorosabbnak mutatkozik az önkéntes munka, mint az adományozás, különösen a pénzbeni adományok esetében.

15. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya önkéntes szervezetben vállalt tagságuk szerint

	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
Tagság önkéntes szervezetben	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		

Tag	46	57	44
Nem tag	30	41	24
Együtt	34	45	29

A vallásosság hatása igen csekély a természetbeni adományozásra és az önkéntes munkára, annál erősebb viszont a pénzt adományozók arányára (16. tábla). Ez utóbbi eredmény a legkevésbé sem váratlan, hiszen felvételünk az egyházak által gyűjtött adományokat (beleértve a köznyelvben egyházi adónak nevezett, rendszeres hozzájárulást) is az adományok közé sorolta. Annál meglepőbb viszont, hogy a jótékonyág másik két formája ilyen kevéssé függ össze a vallási meggyőződéssel.

16. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességén belüli aránya vallási aktivitás szerint

	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
Vallásosnak tartja-e magát ?	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
Igen	36	64	30
A maga módján	34	42	28
Nem	33	33	29
Együtt	34	45	29

Világos összefüggés mutatkozott a lakóhely és az adományozók, illetve az önkéntes segítők aránya között. Minél nagyobb volt a település, a megkérdezettek annál nagyobb hányada adományozott és végzett önkéntes munkát (17. tábla). A városi lakosok jótékonyági akciókban való részvétele intenzívebb, mint a községekben élőké. (Ez alól az egyetlen kivételt a kisközségekben lakók jelentik, akik nagyobb arányban nyújtottak pénzbeni adományokat, mint a nagyobb községek és a nem megyeszékhely városok polgárai.) A településnagyság és a jótékonyági magatartás közötti összefüggést valószínűleg több tényező magyarázza. Ezek egyike az, hogy a családi, rokonsági kapcsolatok – minden jel szerint – vidéken is meggyengültek ugyan, de még mindig erősebbek, mint a városokban, így feltehető, hogy a kisebb településeken a kölcsönös segítségnyújtás továbbra is a rokonsági kereteken belül történik. Ugyanakkor az adománygyűjtő szervezetek hatóköre egyelőre még meglehetősen szűk, nemigen éri el a kisebb falvakat. A világi nonprofit szervezetek adományok és önkéntes munka iránti differenciált (tehát a támogatóknak is választási lehetőséget biztosító) igényei inkább a nagyvárosokban jelentkeznek. A falvakban az egyházaknak szinte nincsenek versenytársai az adománygyűjtésben. Valószínűleg a pénzt adományozók kisközségekben tapasztalt viszonylag magas arányában is az tükröződik, hogy

ezekre a szűk, jól átlátható közösségekre a helyi egyházi intézmények igen komoly befolyást gyakorolnak.

17. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya lakóhely szerint

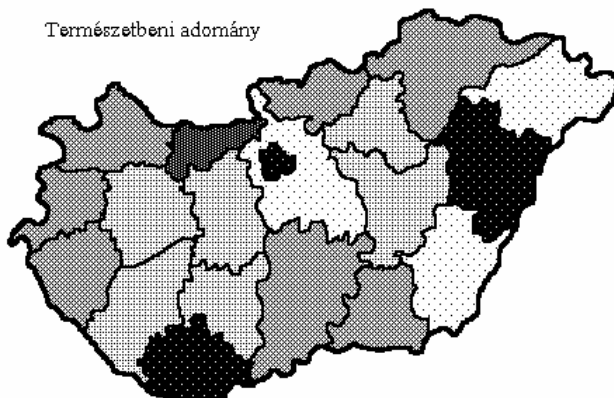
Lakóhely	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
Budapest	41	53	32
Megyeszékhely	40	48	31
Város	35	40	31
Község 5000 lakos fölött	27	28	17
Község 5000 lakos alatt	26	46	26
<i>Együtt</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

Az adományozók és az önkéntes munkát végzők aránya igen erős regionális eltéréseket mutat (8.20. és 8.21. tábla). A megyék közötti különbségek kialakulásában valószínűleg több tényező játszik szerepet; így a lakosság társadalmi-demográfiai összetétele, egyesületi szervezettsége, a megye gazdasági-jövedelmi helyzete, településszerkezete, kulturális hagyományai, polgárosodottsága.

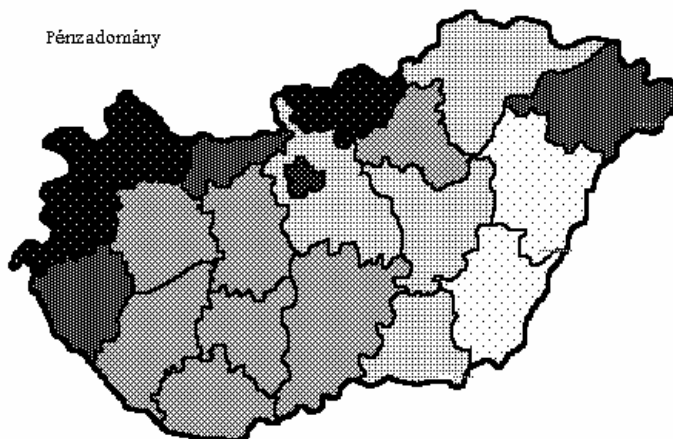
5. ábra

Az adományozók és önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya megyék szerint

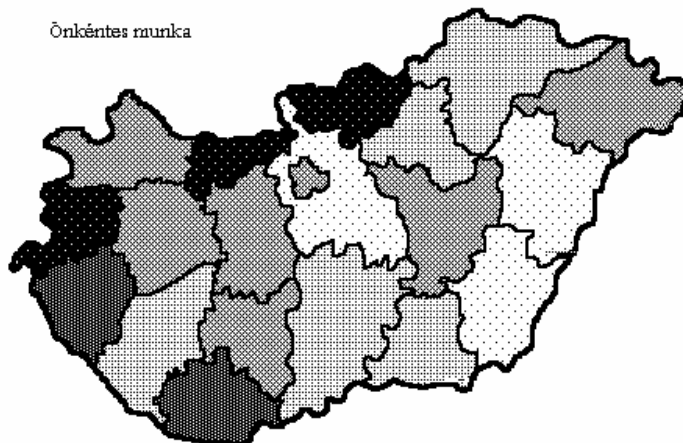
Természetbeni adomány

Pénzadomány

Önkéntes munka

	nagyon magas
	magas
	átlagos
	alacsony
	nagyon alacsony

5. AZ ADOMÁNYOZÁS ÉS ÖNKÉNTES MUNKA INDÍTÉKAI

A megkérdezettektől összegyűjtött vélemények szerint az adományozásból és az önkéntes munkából fakadó jóérzés, a segítségnyújtás öröme volt a jótékonyági tevékenység legfontosabb indítéka (8.22., 8.23. és 8.24. tábla). Az általunk megfogalmazott állításokat egy ötjegyű skálán osztályozva, az adományozók és/vagy önkéntes munkát végzők több mint 80 százaléka adott 4-es vagy 5-ös osztályzatot, tehát állította azt, hogy a rászorulóknak nyújtott segítségéből fakadó jóérzés fontos vagy nagyon fontos motívuma volt magatartásának.

A támogatott szervezet iránti bizalom szintén fontos tényezője volt a pénzadományokkal és az önkéntes munkával kapcsolatos döntéseknek. Ez az eredmény azt sugallja, hogy az emberek érzékenyebben ügyelnek a támogatottak megválasztására akkor, amikor a pénzük és idejük átengedéséről van szó, mint a természetbeni adományok esetében. Ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy a természetbeni adományozás során sokan olyan javakról mondanak le, amelyeket ők maguk már amúgy sem tudnának használni.

Különösen az önkéntes segítők, de a pénzt adományozók közül is sokan nyilatkoztak úgy, hogy önkéntes munkájukkal vagy adományukkal valamilyen konkrét cél elérését kívánták segíteni. Ennek a háttérében az áll, hogy az önkéntes segítők szervezése általában, de gyakran az adománygyűjtés is valamilyen jól körülhatárolt cél (például templomok, iskolák, szociális intézmények építése, renoválása, emlékművek felállítása, parkok telepítése, a lakókörnyezet szépítése stb.) megjelölésével történik.

Az adományozók és az önkéntes segítők döntő többsége egyaránt határozottan tagadta, hogy adókedvezmények, költségtérítések igénybevétele, saját életkörülményeinek javítása, vagy az általa élvezett szolgáltatások színvonalának emelése indította volna adományozásra, illetve önkéntes munkavégzésre. A barátok, közeli ismerősök példáját és a rádiós, televíziós felhívások döntéseikre gyakorolt hatását szintén nem ítélték fontosnak.

A kapott válaszok nem árultak el számottevő különbséget az adományozók, az önkéntes segítők és a semmilyen jótékonyági tevékenységre nem vállalkozók adományozással kapcsolatos attitűdje között (8.25., 8.26., 8.27. és 8.28. tábla). Ez a homogenitás azt sugallja, hogy a szolidaritás – legalábbis a deklaráció szintjén – alapértéknek számít a magyar társadalomban.

Valamennyi, az adományozással és az önkéntes munkával kapcsolatos pozitív állítás általános egyetértésre talált, különösen az, amely annak a meggyőződésnek adott kifejezést, hogy a

gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken segíteni erkölcsi kötelesség. A szegények és a menekültek iránti szolidaritás valamivel gyengébbnek bizonyult ugyan, de még mindig igen széles körű pozitív értékelést kapott.

A megkérdezettek nem láttak ellentmondást a magánjótékonyság szükségessége és az állam azon kötelezettsége között, hogy törekedjen a szociális problémák megoldására. Ebből az a következtetés adódik, hogy az állampolgárok a jóléti társadalom vegyes modelljében gondolkodnak: elfogadják saját felelősségüket és önként hajlandók bizonyos terheket vállalni, de nem akarják magánkezdeményezésekkel helyettesíteni az állam ellátási kötelezettségét.

Az adományozók és az önkéntes segítők, illetve azok, akik 1993-ban semmilyen módon nem jótékonykodtak csak a "mentségek" kategóriájába tartozó attitűdkérdésekre adtak egymásétól markánsan eltérő válaszokat. A nem adományozók és önkéntes munkát sem végzők – érthető módon – jóval nagyobb arányban értettek egyet a jótékonykodás pénz- és időkorlátaira vonatkozó megállapításokkal, mint azok, akiknek ilyen mentségekre nem volt szükségük. A különbség azonban még ezeknél a kérdéseknél sem bizonyult túlságosan nagynak, ami arra utal, hogy az adományozók és önkéntes segítők sem voltak teljesen elégedettek saját jótékonysági tevékenységükkel. Érdeemes megjegyezni, hogy az interjúk során számos megkérdezett szükségesnek érezte a mentetetősítést, s elmondta, hogy 1993-ban ugyan nem, vagy csak keveset, de az előző években bővebben adományozott, illetve végzett önkéntes munkát.

6. A KÖZVÉLEMÉNY NONPROFIT SZERVEZETEKRŐL ALKOTOTT KÉPE

Az adományozók, az önkéntes segítők, illetve a nem jótékonykodók nonprofit szervezetekről alkotott véleménye szintén nem nagy mértékben különbözik egymástól (8.29.tábla). A nem jótékonykodóknak alig valamivel nagyobb hányada gondolja azt, hogy az alapítványok főleg az adóelkerülést szolgálják, s a nonprofit szervezetek általában túlpolitizáltak. Ugyanakkor az adományozók és az önkéntes segítők valamivel (de nem sokkal) jobb véleménnyel vannak a nonprofit szervezetekről, magasabb osztályzatokat adnak a velük kapcsolatos pozitív megállapításokra.

Ha az adományozással, az önkéntes munkával és a nonprofit szervezetekkel kapcsolatos véleményekben nem is, a nonprofit szervezetekről rendelkezésükre álló ismeretek tekintetében igen jelentős a különbség a jótékonykodók és a nem jótékonykodók között (18. tábla). A nem jótékonykodóknak több mint fele kevés vagy értékelhetetlen mennyiségű információval bír az alapítványokról és egyesületekről; csak 15 százalékuk állítja, hogy gyakran hall nonprofit szervezetekről. Ezzel szemben az adományozók és önkéntes segítők körülbelül egyharmada nagyon jól informáltak mondja magát.

18. tábla

Az adományozók, az önkéntes segítők és a semmilyen módon nem jótékonykodók megoszlása a nonprofit szervezetekkel kapcsolatos tájékozottságuk szerint

A nonprofit szervezetekkel kapcsolatos tájékozottság foka	%			
	Természetbeni adományozók	Pénzt	Önkéntes segítők	Nem
Meglehetősen sokat hall ilyen szervezetekről	30,2	27,8	39,5	14,9
Nem túl sokat hall ilyen szervezetekről	30,6	31,3	30,8	25,2
Keveset hall ilyen szervezetekről	26,4	27,5	18,2	33,3
Nem tudja megítélni	11,5	12,3	10,6	21,0
Nem válaszolt	1,3	1,1	0,9	5,6
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

A fentiekkel összhangban, a nonprofit szektorral kapcsolatos információs források jobban hozzáférhetők a jótékonykodók, mint a nem jótékonykodók számára. (19. tábla). Az utóbbiak értesülései szinte kizárólagosan három forrásból, a médiából, a sajtóból és a személyes, informális kapcsolatokból származnak. Az adományozók és az önkéntes segítők természetesen szintén (még hozzá többet és gyakrabban) merítenek ugyanezekből a forrásokból, de számos más úton

(egyházi és kulturális rendezvények, a nonprofit szervezetekkel kialakított tartós kapcsolatok, adománygyűjtési akciók) is eljutnak hozzájuk kérések és információk.

19. tábla
A nonprofit szervezetekre vonatkozó információk forrásai;
az adott forrásból információhoz jutók aránya

Információs forrás	%			
	Természetbeni	Pénzt	Önkéntes	Nem
	adományozók		segítők	
Televízió, rádió	92,2	90,0	88,4	83,8
Újság, folyóirat	78,2	76,2	79,8	57,3
Egyházi esemény	24,7	40,1	50,1	6,6
Postai felkérés	12,7	12,5	16,2	3,2
Politikai rendezvény	3,9	3,4	9,3	0,9
Kulturális rendezvény	14,9	14,1	28,5	2,6
Utcai gyűjtés	26,3	24,8	27,4	9,8
Személyes otthonmegkeresés	21,4	21,6	25,2	7,0
Ismerősök, rokonok, szomszédok	41,6	38,5	46,9	21,7
Tartós kapcsolat nonprofit szervezetekkel	14,6	17,6	36,8	1,1

A nem jótékonykodók döntő többsége (több mint 90 százaléka) egyáltalán nem kapott ilyen irányú kéréseket, nem találkozott utcai adománygyűjtőkkel, se levélben, se személyesen nem szólították fel adományozásra vagy önkéntes munkára. Az ilyen személyre szóló megkeresések egyébként az adományozók és az önkéntes segítők körében is meglehetősen ritkák voltak, csak a megkérdezettek 13–27 százalékát érintették. Ebből az a következtetés adódik, hogy az adománygyűjtés bonyolultabb, kifinomultabb módszereinek alkalmazására képes és hajlandó nonprofit szervezetek előtt komoly lehetőségek állnak.

Az adományozóknak mindössze egyharmada kapott valamilyen formában köszönetet az általa nyújtott támogatásért (20. tábla).

20. tábla
A köszönetben részesült és a köszönetben nem részesült pénzt adományozók száma és aránya
(a hiányzó válaszok nélkül)

Kapott-e köszönetet ?	Az adományozók	
	száma	megoszlása, %
Kapott köszönetet	937 062	36,8
Nem kapott köszönetet	1 609 765	63,2
Összesen	2 546 827	100,0

*21. tábla
Az adományozóknak címzett köszönetnyilvánítások száma és megoszlása
a köszönet formája szerint*

A köszönetnyilvánítás formája	A köszönetnyilvánítások	
	száma	megoszlása, %
Köszönőlevél	185 543	17,1
Jelképes ajándék, jelvény	112 910	10,4
Adókedvezményre jogosító igazolás	87 423	8,0
Kitüntetés, cím	4 123	0,4
Egyéb köszönet	696 170	64,1
<i>Összesen</i>	<i>1 086 169</i>	<i>100,0</i>

Ezen belül is különösen kicsi volt a viszonylag kifinomultabb köszönetnyilvánítási formák (köszönőlevél, jelképes ajándék, jelvény stb.) gyakorisága (21. tábla). Ez az igen alacsony arány azt is mutatja, hogy a nonprofit szervezetek még sokat javíthatnának adománygyűjtő tevékenységük szakszerűségén. Ez nemcsak a hatékonyabb módszerek alkalmazását foglalná magában, hanem az adományozókkal való tartós kapcsolatok kiépítését is.

7. KÖVETKEZTETÉSEK

Röviden összefoglalva, adatgyűjtésünk eredményei azt mutatják, hogy az állampolgári részvétellel kapcsolatos általános légkör, az értékrend és az attitűdök kedveznek az egyéni adományok és az önkéntes munka bővülésének. Az állampolgárok azon törekvése, hogy saját kezükbe vegyék sorsuk irányítását, befolyást gyakoroljanak a társadalmi folyamatokra, fontos elemként foglalja magában az igényt és a készséget a társadalmi problémák kezelésében való részvételre. Az emberek többségükben hajlandók arra, hogy a rászorulókon segítsenek, s még a nem jótékonykodók attitűdjei is pozitívak az adományokkal és az önkéntes munkával kapcsolatban. Adatainkból nyilvánvaló, hogy a felnőtt lakosság döntő többsége úgy érzi, részt kell(ene) vállalnia a rászorulóknak megsegítésében és a közösségi célok elérésében. Az adományok és az önkéntes munka éppen ezért nagyon fontos (egyelőre részben még kiaknázatlan) forrást jelent a magyar nonprofit szektor fejlődése számára.

Természetesen semmi meglepő nincs abban, hogy az államszocializmus évtizedei után, a gazdasági válság körülményei közepette némileg fejletlen és kialakulatlan az adományozás és az öntevékenység kultúrája. Se maguk az adományozók és önkéntes segítők nem elég jól informáltak és körültekintőek támogatásuk allokációjában, se a nonprofit szervezetek nem rendelkeznek még az adománygyűjtéshez és az önkéntesek szervezéséhez, irányításához szükséges szakmai ismeretekkel. Mindazonáltal a lakossági adományok jelentős részét alkották a nonprofit szektor 1993-as bevételeinek, az önkéntes munka pedig a szervezetek igen nagy részénél helyettesítette a fizetett munkavállalók alkalmazását.

Az adományok és az önkéntes munka jövőbeni alakulása nyilvánvalóan erősen függ majd a társadalmi és gazdasági környezettől. Mind a kormánynak, mind a nonprofit szervezeteknek igen nagy a felelőssége abban, hogy sikerül-e fenntartani az állampolgári jótékonságnak kedvező általános klímát és javítani az adományozás és az önkéntes segítségnyújtás gyakorlati feltételeit.

8. TÁBLÁK

8.1. tábla

A családi és rokonsági körön kívül adományozók és önkéntes munkát végzők száma és aránya a mintasokaságban és a felnőtt népességben belül

Jótekonysági magatartás	A mintába bekerültek száma	Felszorozott érték	
		szám	%
Adományozók és önkéntes segítők száma	9 484	5 109 975	65,4
Semmilyen módon nem segítők száma	5 349	2 704 130	34,6
<i>Összesen</i>	<i>14 833</i>	<i>7 814 105</i>	<i>100,0</i>

8.2. tábla

A támogatók száma a támogatás címzettjei szerint

Támogatottak	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
Ismerős magánszemély	970 868	69 243	1 050 789
Ismeretlen magánszemély	454 780	501 740	59 318
Ismerős és ismeretlen magánszemély	424 629	94 056	133 999
<i>Csak magánszemély</i>	<i>1 850 277</i>	<i>665 039</i>	<i>1 244 106</i>
Ismerős szervezet	204 071	1 328 359	438 731
Ismeretlen szervezet	114 079	327 493	35 211
Ismerős és ismeretlen szervezet	5 972	123 117	8 730
<i>Csak szervezet</i>	<i>324 122</i>	<i>1 778 969</i>	<i>482 672</i>
Vegyes címzett	384 902	901 836	414 274
<i>Magánszemélyek (is)</i>	<i>2 235 179</i>	<i>1 566 875</i>	<i>1 658 380</i>
<i>Szervezetek (is)</i>	<i>709 024</i>	<i>2 680 805</i>	<i>896 946</i>
Nincs válasz	105 564	185 784	122 728
<i>Összesen</i>	<i>2 664 865</i>	<i>3 531 628</i>	<i>2 263 780</i>

8.3. tábla
A támogatók megoszlása a támogatás címzettjei szerint

Támogatottak	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
Ismerős magánszemély	36,4	2,0	46,4
Ismeretlen magánszemély	17,1	14,2	2,6
Ismerős és ismeretlen magánszemély	15,9	2,7	5,9
<i>Csak magánszemély</i>	<i>69,4</i>	<i>18,9</i>	<i>54,9</i>
Ismerős szervezet	7,7	37,6	19,4
Ismeretlen szervezet	4,3	9,3	1,6
Ismerős és ismeretlen szervezet	0,2	3,5	0,4
<i>Csak szervezet</i>	<i>12,2</i>	<i>50,4</i>	<i>21,4</i>
Vegyes címzett	14,4	25,5	18,3
Nincs válasz	4,0	5,2	5,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

8.4. tábla
A szervezeteket támogatók száma a támogatás címzettjei szerint

A támogatott szervezet	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
Csak alapítvány	15 866	166 673	17 355
Csak egyesület	257 942	202 296	140 731
Csak egyház	154 156	1 360 990	186 866
Csak önkormányzati intézmény	118 848	100 699	326 445
Vegyes címzett	148 788	824 412	212 351
Nem válaszolt	13 424	25 735	13 198
<i>Szervezeteknek adományozók összesen</i>	<i>709 024</i>	<i>2 680 805</i>	<i>896 946</i>
<i>Adományozók összesen</i>	<i>2 664 865</i>	<i>3 531 628</i>	<i>2 263 780</i>

8.5. tábla
A különböző szervezeteket támogatók teljes száma

A támogatott szervezet	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
Alapítvány	57 063	587 897	71 311
Egyesület	377 605	695 856	281 887
Egyház	252 584	1 979 546	320 359
Önkormányzati intézmény	189 075	303 585	479 650

8.6. tábla
A kizárólag az adott szervezettípust támogatók aránya a szervezettípus összes támogatóján belül

A támogatott szervezet	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		%
Alapítvány	27,8	28,4	24,3
Egyesület	68,3	29,1	49,9
Egyház	61,0	68,8	58,3
Önkormányzati intézmény	62,9	33,2	68,1

8.7. tábla
Az adományozók száma az adományozott összeg nagysága szerint

Az adomány nagysága Ft	Alapítvány	Egyesület	Egyház
– 100	30 098	40 443	68 166
101 – 500	150 803	194 634	474 079
501– 1 000	105 690	108 330	497 233
1 001– 5 000	152 339	129 342	566 725
5 001–10 000	29 666	19 238	57 496
10 001–50 000	37 562	13 851	22 939
50 001–	8 020	1 382	2 168
Nem ismert	73 719	188 636	290 740
<i>Összesen</i>	<i>587 897</i>	<i>695 856</i>	<i>1 979 546</i>

8.8. tábla
Az önkéntes véradók száma és megoszlása a véradás gyakorisága szerint

A véradás gyakorisága	A véradók száma	A megoszlás %-a
Egész évben egyszer	407 983	52,4
Többször is	371 119	47,6

Összesen

779 102

100,0

8.9. tábla

A természetbeni adományok említéseinek száma és megoszlása a támogatott nonprofit szervezet tevékenysége szerint

Tevékenységi terület	Az adományok említéseinek	
	száma	megoszlása, %
Kultúra	24 998	2,3
Sport	13 669	1,2
Pihenés	7 041	0,6
Oktatás	53 340	4,8
Kutatás	7 247	0,7
Egészségügy	87 930	7,9
Szociális ellátás	381 566	34,3
Polgárvédelem	29 450	2,7
Környezetvédelem	12 566	1,1
Településfejlesztés, lakásügy	7 584	0,7
Gazdaságfejlesztés	6 819	0,6
Állampolgári jogok védelme	13 287	1,2
Kisebbségvédelem	32 963	3,0
A közbiztonság védelme	7 525	0,7
Nemzetközi kapcsolatok	26 274	2,4
Határon túli magyarok támogatása	169 433	15,2
Munkáltatói és munkavállalói érdekképviselő	6 232	0,6
Szakmai érdekképviselő	3 974	0,4
Egyház	188 277	16,9
Többcélú adományosztók	19 385	1,7
Egyéb	11 446	1,0
<i>Összesen</i>	<i>1 111 006</i>	<i>100,0</i>

8.10. tábla
A pénzbeni adományok összege és megoszlása a támogatott nonprofit szervezet
tevékenysége szerint

Tevékenységi terület	Az adományok	
	összege, 1000 Ft	megoszlása, %
Kultúra	1 015 403	13,3
Sport	632 082	8,3
Pihenés	28 988	0,4
Oktatás	1 203 319	15,8
Kutatás	29 636	0,4
Egészségügy	574 257	7,5
Szociális ellátás	524 233	6,9
Polgárvédelem	9 903	0,1
Környezetvédelem	102 410	1,4
Településfejlesztés, lakásügy	23 652	0,3
Gazdaságfejlesztés	1 446	0,0
Állampolgári jogok védelme	7 120	0,1
Kisebbségvédelem	9 785	0,1
A közbiztonság védelme	68 253	0,9
Nemzetközi kapcsolatok	16 557	0,2
Határon túli magyarok támogatása	129 658	1,7
Munkáltatói és munkavállalói érdekképviselő	33 545	0,4
Szakmai érdekképviselő	44 200	0,6
Egyház	3 055 913	40,1
Többcélú adományosztók	86 431	1,1
Egyéb	31 097	0,4
<i>Összesen</i>	<i>7 627 888</i>	<i>100,0</i>

*8.11. tábla
Az egy hónap alatt végzett önkéntes munkaórák száma és megoszlása
a támogatott nonprofit szervezet tevékenysége szerint*

Tevékenységi terület	Az önkéntes munka	
	mennyisége, óra	megoszlása, %
Kultúra	918 772	10,4
Sport	544 846	6,1
Pihenés	443 211	5,0
Oktatás	607 118	6,8
Kutatás	106 936	1,2
Egészségügy	534 287	6,0
Szociális ellátás	859 603	9,7
Polgárvédelem	87 653	1,0
Környezetvédelem	358 741	4,0
Településfejlesztés, lakásügy	299 122	3,4
Gazdaságfejlesztés	88 534	1,0
Állampolgári jogok védelme	150 850	1,7
Kisebbségvédelem	336 971	3,8
A közbiztonság védelme	300 128	3,4
Nemzetközi kapcsolatok	94 091	1,1
Határon túli magyarok támogatása	181 112	2,0
Munkáltatói és munkavállalói érdekképviselő	135 355	1,5
Szakmai érdekképviselő	104 175	1,2
Egyház	2 511 261	28,3
Többcélú adományosztók	98 703	1,1
Egyéb	113 818	1,3
<i>Összesen</i>	<i>8 875 287</i>	<i>100,0</i>

8.12. tábla

Az adományozók száma az adományozás gyakorisága szerint (a hiányzó válaszok nélkül)

Gyakoriság	Természetbeni adományozók	Személyeket	Szervezeteket
		támogató pénzádonányozók	
Évente	362 260	102 115	434 632
Félévente	410 385	143 215	274 813
Havonta	139 271	86 851	282 460
Hetente	49 372	34 215	294 092
Egy rendkívüli alkalommal	275 450	213 828	416 008
Alkalmanként	1 381 101	871 837	867 963
Összesen	2 617 839	1 452 061	2 569 968

8.13. tábla

Az adományozók megoszlása az adományozás gyakorisága szerint

Gyakoriság	Természetbeni adományozók	Személyeket	Szervezeteket	%
		támogató pénzádonányozók		
Évente	13,8	7,0	16,9	
Félévente	15,7	9,9	10,7	
Havonta	5,3	6,0	11,0	
Hetente	1,9	2,4	11,4	
Egy rendkívüli alkalommal	10,5	14,7	16,2	
Alkalmanként	52,8	60,0	33,8	
Összesen	100,0	100,0	100,0	

8.14. tábla

Az önkéntes munkát végzők száma és megoszlása a munkavégzés gyakorisága szerint (a hiányzó válaszok nélkül)

Gyakoriság	Az önkéntes segítők	
	száma	megoszlása, %
Évente	136 382	6,2
Félévente	229 056	10,4
Havonta	215 578	9,8
Hetente	111 154	5,0
Majdnem naponta	86 798	3,9
Egy rendkívüli alkalommal	288 583	13,1

Alkalmanként	1 140 010	51,6
Összesen	2 207 561	100,0

8.15. tábla

*A pénzbeni adományozók és az önkéntes segítők száma a támogatás címzettjei szerint
(a hiányzó válaszok nélkül)*

Kinek a javát szolgálta a támogatás	Pénzbeni adományozók	Önkéntes segítők
Ismeretlen rászoruló	549 896	87 365
Rászoruló ismerősök	100 604	25 586
A támogató és családja	38 130	4 032
A támogató és mások	142 630	57 526
A közösség általános érdeke	1 075 218	328 446
Nem lehet eldönteni	245 876	41 730
Nem tudja	394 473	11 736
Összesen	2 546 827	556 421

8.16. tábla

A támogatott szervezetek száma hatókör szerint (a hiányzó válaszok nélkül)

Hatókör	Támogatást kapó szervezetek száma	
	pénzadományok	önkéntes munka
Nemzetközi	336 961	93 654
Országos	675 285	171 880
Több régió	93 028	49 786
Egy régió	108 411	53 947
Egy település	787 860	250 000
Kisebb lakókörzet	381 247	118 720
Nem jellemző	408 352	89 442
Összesen	2 791 144	827 429

8.17. tábla

A támogatott szervezetek megoszlása hatókör szerint (a hiányzó válaszok nélkül)

Hatókör	Támogatást kapó szervezetek aránya, %	
	pénzadományok	önkéntes munka
Nemzetközi	12,1	11,3
Országos	24,2	20,8
Több régió	3,3	6,0
Egy régió	3,9	6,5
Egy település	28,2	30,2

Kisebb lakókörzet	13,7	14,4
Nem jellemző	14,6	10,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

*8.18. tábla
Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya
a háztartásban élő személyek száma szerint*

	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
A háztartásban élők száma	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
1	24	40	20
2	32	44	24
3	37	47	32
4	41	50	37
5	36	45	35
6	37	50	36
7 és több	29	36	26
<i>Összesen</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

*8.19. tábla
Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességben belüli aránya
jövedelemforrások szerint*

	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
Jövedelemforrás	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
Alkalmazotti bér	39	47	36
Vállalkozási bevétel	46	54	37
Alkalmi munka	29	38	22
Nyugdíj	27	43	18
Segély, járadék	31	38	28
Alkalmazotti bér+ különmunka	55	71	59
Alkalmazotti bér+ segély, járadék	42	52	49
Nyugdíj+különmunka	48	58	36
<i>Összesen</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

8.20. tábla
Az adományozók és az önkéntes segítők száma megyék szerint

Megye	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők száma
	adományozók száma		
Budapest	655 114	842 215	513 880
Baranya	117 304	128 506	93 164
Bács-Kiskun	139 323	156 169	98 027
Békés	95 491	76 887	66 377
Borsod-Abaúj-Zemplén	177 992	203 909	133 185
Csongrád	122 321	129 665	84 381
Fejér	94 442	139 276	98 369
Győr-Moson-Sopron	104 714	208 667	93 402
Hajdú-Bihar	164 812	115 057	84 536
Heves	86 393	117 581	71 003
Jász-Nagykun-Szolnok	103 339	126 585	112 362
Komárom-Esztergom	88 926	132 460	102 771
Nógrád	57 712	107 441	71 026
Pest	163 516	200 402	133 921
Somogy	88 450	132 484	79 833
Szabolcs-Szatmár-Bereg	112 015	217 120	112 734
Tolna	56 222	87 596	54 604
Vas	74 790	158 977	94 202
Veszprém	80 397	130 043	86 662
Zala	81 592	120 588	79 341
<i>Összesen</i>	<i>2 664 865</i>	<i>3 531 628</i>	<i>2 263 780</i>

8.21. tábla

Az adományozók és az önkéntes segítők felnőtt népességen belüli aránya megyék szerint

Megye	Természetbeni	Pénzbeni	Önkéntes segítők
	adományozók		
	a felnőtt népesség %-ában		
Budapest	41	53	32
Baranya	43	47	34
Bács-Kiskun	36	41	25
Békés	27	22	19
Borsod-Abaúj-Zemplén	33	38	25
Csongrád	34	36	23
Fejér	30	45	32
Győr-Moson-Sopron	33	65	29
Hajdú-Bihar	42	29	22
Heves	30	41	25
Jász-Nagykun-Szolnok	29	35	31
Komárom-Esztergom	38	56	43
Nógrád	33	62	41
Pest	26	32	22
Somogy	29	44	26
Szabolcs-Szatmár-Bereg	28	55	28
Tolna	29	46	28
Vas	33	69	41
Veszprém	30	48	32
Zala	36	54	35
<i>Összesen</i>	<i>34</i>	<i>45</i>	<i>29</i>

8.22. tábla

A természetbeni adományozás motívumai: az adott indítékot meghatározóan fontosnak (5-ös osztályzat), illetve magatartásukat egyáltalán nem befolyásolónak ítélik (1-es osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Motiváció	Egyáltalán nem játszott szerepet (1) %	Meghatározó szerepet játszott (5) %	Átlagpontoszám
Jó érzés segíteni	3,5	43,4	4,24
Körülmények javítása	58,4	5,0	1,85
Igénybe vett szolgáltatások javítása	66,6	1,9	1,54
Adókedvezmény, költségtérítés	82,2	0,3	1,17
Konkrét cél elérése	33,6	15,2	2,83
A támogatási lehetőségek ismerete	44,3	9,1	2,35
Közeli ismerősök példája	43,8	4,9	2,17
Rádiós, televíziós felhívás hatása	53,4	5,3	2,01
Bizalom a támogatott szervezetben	30,8	19,9	2,99

8.23. tábla

A pénzübeni adományozás motívumai a nonprofit szervezeteket ismert összegű adománnyal támogatók körében: az adott indítékot meghatározóan fontosnak (5-ös osztályzat), illetve magatartásukat egyáltalán nem befolyásolónak ítélik (1-es osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Motiváció	Egyáltalán nem játszott szerepet (1) %	Meghatározó szerepet játszott (5) %	Átlagpontoszám
Jó érzés segíteni	4,3	39,3	4,16
Körülmények javítása	61,2	4,7	1,80
Igénybe vett szolgáltatások javítása	67,1	2,0	1,57
Adókedvezmény, költségtérítés	85,9	0,5	1,15
Konkrét cél elérése	27,4	17,0	3,11
A támogatási lehetőségek ismerete	35,9	11,1	2,70
Közeli ismerősök példája	45,7	4,7	2,15
Rádiós, televíziós felhívás hatása	58,0	4,7	1,91
Bizalom a támogatott szervezetben	16,6	27,0	3,63

8.24. tábla

Az önkéntes munka motívumai a nonprofit szervezeteket ismert mennyiségű munkával segítők körében: az adott indítékot meghatározóan fontosnak (5-ös osztályzat), illetve magatartásukat egyáltalán nem befolyásolónak ítélik (1-es osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Motiváció	Egyáltalán nem játszott szerepet (1) %	Meghatározó szerepet játszott (5) %	Átlagpontoszám
Jó érzés segíteni	3,1	46,9	4,29
Körülmények javítása	50,2	8,9	2,23
Igénybe vett szolgáltatások javítása	60,4	3,0	1,79
Adókedvezmény, költségtérítés	85,9	0,7	1,19
Konkrét cél elérése	13,0	26,7	3,74
A támogatási lehetőségek ismerete	27,8	16,0	3,07
Közeli ismerősök példája	40,6	7,7	2,39

Rádiós, televíziós felhívás hatása	53,3	5,5	2,06
Bizalom a támogatott szervezetben	12,5	33,6	3,85

8.25. tábla

A természetbeni adományozók véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról: az adott megállapítást kategorikusan elutasítók (1-es osztályzat), illetve az azzal teljesen egyetértők (5-ös osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Vélemények	Egyáltalán nem ért egyet (1) %	Nagyon egyetért (5) %	Átlagpontoszám
Az adományozásra szükség van, mert az állam nem tud minden problémát megoldani.	2,8	27,8	3,92
Az adományozás hasznos, mert csökkenti a problémákat.	1,7	22,9	3,90
Közösségi célokért szívesen áldoznak az emberek.	4,8	9,7	3,31
Akinek egy kicsit is több jutott, segítenie kell másokon.	5,1	11,5	3,28
A szegényeken segíteni erkölcsi kötelesség.	2,0	24,4	3,83
Gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken segíteni erkölcsi kötelesség.	0,3	52,7	4,47
A háború vagy üldözés elől menekülőket szívesen segítik az emberek.	1,7	20,8	3,80
Segítsen az állam vagy az önkormányzat a rászorultakon!	3,2	24,1	3,73
A közösségi problémák megoldásában a települési önkormányzatok a kompetensek, a polgárok keveset tehetnek.	5,5	9,2	3,25
Segítsenek másokon a gazdagok!	8,5	15,3	3,16
A hívő emberekre és az egyházakra lehet inkább számítani a közösségi problémák kezelésében.	5,5	13,3	3,32
A jó családoknak nincs szükségük idegen segítségre.	5,7	12,3	3,26
Az adományozás haszontalan, ha az emberek nem segítenek magukon.	10,1	14,7	3,22
Csak azt kell segíteni, aki nem önhibájából került bajba.	7,6	13,1	3,17
Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másoknak segíteni.	18,9	6,9	2,53
A család leköti minden időmet, nem tudok segíteni.	19,6	4,9	2,42

8.26. tábla

A nonprofit szervezeteket ismert összegű pénzbeni adománnyal támogatók véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról: az adott megállapítást kategorikusan elutasítók (1-es osztályzat), illetve az azzal teljesen egyetértők (5-ös osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Vélemények	Egyáltalán nem ért egyet (1) %	Nagyon egyetért (5) %	Átlagpontoszám
Az adományozásra szükség van, mert az állam nem tud minden problémát megoldani.	2,7	25,6	3,90
Az adományozás hasznos, mert csökkenti a problémákat.	1,5	20,3	3,88
Közösségi célokért szívesen áldoznak az emberek.	3,9	9,3	3,33
Akinek egy kicsit is több jutott, segítenie kell másokon.	4,9	9,9	3,26
A szegényeken segíteni erkölcsi kötelesség.	2,2	23,5	3,81
Gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken segíteni erkölcsi kötelesség.	0,3	50,4	4,45
A háború vagy üldözés elől menekülőket szívesen segítik az emberek.	1,1	19,0	3,81
Segítsen az állam vagy az önkormányzat a rászorultakon!	2,6	20,8	3,73
A közösségi problémák megoldásában a települési önkormányzatok a kompetensek, a polgárok keveset tehetnek.	4,5	9,1	3,28
Segítsenek másokon a gazdagok!	7,9	14,0	3,18
A hívő emberekre és az egyházakra lehet inkább számítani a közösségi problémák kezelésében.	4,0	16,8	3,56
A jó családoknak nincs szükségük idegen segítségre.	4,8	11,3	3,30
Az adományozás haszontalan, ha az emberek nem segítenek magukon.	8,8	15,4	3,31
Csak azt kell segíteni, aki nem önhibájából került bajba.	6,5	13,6	3,25
Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másoknak segíteni.	16,6	7,0	2,63
A család leköti minden időmet, nem tudok segíteni.	18,4	4,3	2,44

8.27. tábla

A nonprofit szervezeteket ismert mennyiségű önkéntes munkával segítők véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról: az adott megállapítást kategorikusan elutasítók (1-es osztályzat), illetve az azzal teljesen egyetértők (5-ös osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Vélemények	Egyáltalán nem ért egyet (1) %	Nagyon egyetért (5) %	Átlagpontoszám
Az adományozásra szükség van, mert az állam nem tud minden problémát megoldani.	2,7	28,9	3,92
Az adományozás hasznos, mert csökkenti a problémákat.	1,1	22,6	3,91
Közösségi célokért szívesen áldoznak az emberek.	4,7	10,9	3,32
Akinek egy kicsit is több jutott, segítenie kell másokon.	5,0	11,7	3,31
A szegényeken segíteni erkölcsi kötelesség.	1,8	26,2	3,88
Gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken segíteni erkölcsi kötelesség.	0,4	53,0	4,47
A háború vagy üldözés elől menekülőket szívesen segítik az emberek.	1,5	20,5	3,78
Segítsen az állam vagy az önkormányzat a rászorultakon!	4,4	19,7	3,58
A közösségi problémák megoldásában a települési önkormányzatok a kompetensek, a polgárok keveset tehetnek.	7,6	7,6	3,06
Segítsenek másokon a gazdagok!	10,0	13,7	3,04
A hívő emberekre és az egyházakra lehet inkább számítani a közösségi problémák kezelésében.	6,2	21,8	3,54
A jó családoknak nincs szükségük idegen segítségre.	5,7	12,4	3,28
Az adományozás haszontalan, ha az emberek nem segítenek magukon.	11,1	15,1	3,21
Csak azon kell segíteni, aki nem önhibájából került bajba.	9,7	13,0	3,15
Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másoknak segíteni.	24,5	2,9	2,27
A család lekötí minden időmet, nem tudok segíteni.	25,6	1,6	2,12

8.28. tábla

A se adományokkal, se önkéntes munkával nem segítők véleménye az adományozásról és önkéntes munkáról: az adott megállapítást kategorikusan elutasítók (1-es osztályzat), illetve az azzal teljesen egyetértők (5-ös osztályzat) aránya és az átlagpontoszámok

Vélemények	Egyáltalán nem ért egyet (1) %	Nagyon egyetért (5) %	Átlagpontoszám
Az adományozásra szükség van, mert az állam nem tud minden problémát megoldani.	2,6	16,5	3,73
Az adományozás hasznos, mert csökkenti a problémákat.	2,0	12,8	3,72
Közösségi célokért szívesen áldoznak az emberek.	4,7	5,2	3,12
Akinek egy kicsit is több jutott, segítenie kell másokon.	3,9	7,8	3,24
A szegényeken segíteni erkölcsi kötelesség.	2,1	14,7	3,65
Gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken segíteni erkölcsi kötelesség.	0,6	32,7	4,23
A háború vagy üldözés elől menekülőket szívesen segítik az emberek.	2,0	12,2	3,63
Segítsen az állam vagy az önkormányzat a rászorultakon!	1,2	23,6	3,95
A közösségi problémák megoldásában a települési önkormányzatok a kompetensek, a polgárok keveset tehetnek.	3,0	8,6	3,45
Segítsenek másokon a gazdagok!	4,3	16,1	3,45
A hívő emberekre és az egyházakra lehet inkább számítani a közösségi problémák kezelésében.	4,6	6,4	3,13
A jó családoknak nincs szükségük idegen segítségre.	3,2	9,8	3,42
Az adományozás haszontalan, ha az emberek nem segítenek magukon.	6,0	11,2	3,34
Csak azt kell segíteni, aki nem önhibájából került bajba.	3,9	10,4	3,35
Magam is támogatásra szorulok, nem tudok másoknak segíteni.	4,8	21,7	3,55
A család leköti minden időmet, nem tudok segíteni.	8,4	11,0	3,09

8.29. tábla

Vélemények a nonprofit szervezetekről (átlagpontoszámok)

Vélemények a nonprofit szervezetekről	Természetbeni	Pénzt	Önkéntes	Nem
	adományozók		segítők	
Alapítványi eszközökkel egyszerűbb a közösségi célok megvalósítása.	3,78	3,83	3,77	3,71

A legtöbb alapítványt pénzek elrejtésére és nem bajok orvoslására hozzák létre.	2,88	2,88	2,79	3,17
Az alapítványok és egyesületek is politikával foglalkoznak, nem a céljaik megvalósításával.	2,88	2,89	2,81	3,19
Az egyesületek, egyházak mozgósítani tudják az embereket.	3,65	3,81	3,78	3,44

9. AZ ADATGYŰJTÉS MÓDSZERTANA ÉS KÉRDŐÍVE

Az adatgyűjtése mellékelt kérdőív segítségével, személyes megkérdezés útján történt. Az adatszolgáltatókat a KSH kérdezőbiztosai a lakásukon keresték meg. Az adományozási kérdések az 1993-as évre vonatkoztak. A szezonális ingadozások kiküszöbölése érdekében az év egészében tanúsított adományozási magatartásra és önkéntes munkára vonatkozó kérdéseket tettünk fel. Az adatfelvételt 1994. február és április között bonyolítottuk le.

A felvétel reprezentatív mintájának kiválasztása több lépcsőben történt. Az első lépcsőben kerültek kiválasztásra a települések, a másodikban a számlálókörzetek, a harmadikban pedig maguk a felkeresett címek. A minta Budapesttel együtt 429 települést és ezeken belül 14 988 címet foglalt magában. A címek kiválasztása az egyes körzetekből véletlen kiválasztást biztosító számítógépes program segítségével, az elsődleges, illetve a pótcímek megjelölésével történt. A felkeresett háztartásokon belül a megkérdezett személyek szintén véletlenszerűen kerültek kiválasztásra.

A válaszmegtagadások miatt a ténylegesen megkérdezett sokaság korösszetétele számottevően eltért a felnőtt népesség korstruktúrájától. (Az idősebbek, különösen az egyedül élő nyugdíjasok válaszadási hajlandósága lényegesen magasabb, mint az aktív korúaké.) Ezért az adatfeldolgozás során a tényleges korösszetételnek megfelelő korrekciót hajtottunk végre.

A kérdőív szerkesztése során arra törekedtünk, hogy az adatszolgáltatók számára világosan elváljon egymástól a rokonsági körön belüli segítségnyújtás, a nonprofit szervezetek támogatása és az állami intézményeknek adott segítség. Ennek érdekében számos olyan kérdést is feltettünk, amely témánk szempontjából nem volt igazán releváns. Az ezekre kapott válaszok elemzésétől ebben a tanulmányban eltekintettünk.